

ኣብ ትግራይ ዘተኣማምን ናይ ቁጠባ ወያነ/Economic Revolution ክመፅእ እንተኾይኑ -

9 መሰረታዊ ናይ ቃልሲ ዓውድታት ይጽበዩና ኣለዉ፤

Tigray Online June 13, 2017

1: ፈለማ መንእሰይ ትግራይ ካብቲ ናይ ህ.ወ.ሓ.ት ንትግራይን ትግራዊይነትን ድኻ ገይሩ ዝሓሰብ (scarcity mentality) ክወፁ፤ ንቲ ሓይልታት ትምክሖቲ ሞራል ህዝቢ ትግራይ ክቐትሉን ክሳዱ ክድንኩዎን ዝኣለሙዎ ትግራይ ድሀ፤ ትግራይ የድንጋይ ሓገር፤ ትግራይ ረሐብተኛ ንዝብሉ ናይ ስነ-ልቦና ኩናታት ሰዒሩ ክወፅእ፤ ኣብ ናይ ዓዱን ህዝቡን ዕቕር ፖተንሻል እኹል ፍልጠትን ክህልዎ፤ ኣብ ነብሱ ድማ ዓብዩ ዓርሰ-እምነት ክሕድር ኣለዎ። እንተንኣሰ ኩሉ መንእሰይ ዝቐፅሉ ኣብ መሬት ዘለዉ ሓቕታትን ዘይተነኸኡ ዕድላትን ትግራይ ክፈልጥ ኣለዎ፤

- ዘፈር ቱሪዝም እንተወሲድና፤ ገና ዘይተነኸእ ዓብዩ ዕቕር ሃፍቲ ትግራይ እዩ። ኣኸሱም፤ ምኹራባት ይሓ፤ ነጋሽ፤ ውቕሮ መቓብር ጋዕዳ፤ 120 ገዳማትን ኣብያተ ክርስቲያናትን፤ ደንከል

ወ.ዘ.ተ...አብ ልዕሊ ትርብዒት ሜትሮ ትግራይ ዝምርመር ታሪኽ፤ ዝጭበጥ ሓቂ፤ ዝብገሑ፤ ዝድህሰስ ፅባቕ ኣሎ፤ ምስኡ ድማ ሃፍቲ ኣሎ፤

- ትግራይ ብመዳይ መዓድን ኣዝያ ሃፍታም እያ- ወርቂ፤ ሓፂን፤ ዚንክ፤ ፖታሽ ወ.ዘ.ተ ኣብ ትግራይ ብስፍሓት ዝርከቡ መዓድናት እዮም፤ እዚ ሴክተር ንኸባቢ ብዘይጎድእ መልክዑ እንተዝዓቢ ብብዓመቱ ከርክቦ ካብ ዝኸእል ዓብዪ ሸርፊ ወፃኢ ብተወሳኺ ዓሰርተታት ኣሸሓት ናይ ስራሕ ዕድል ምፈጠረ፡፡
- ኣብ ደቡብን ምዕራብን ትግራይ ዘሎ መሬት ብግቡእ እንተለሚዑ ካብ 20- 30 ሚልዮን ቐሊቡ ሚልዮናት ኩንታላት እውን ሰደድ ምተገበረሉ፤ ዋላ እቲ ፀቢብ ዝብሃል ኣብ ማእኸላይ፤ ምብራቕ፤ ደቡብ ምብራቕ፤ ሰሜን ምዕራብ ዞባታት ትግራይ ዘሎ መሬት ትግራይ ብግቡእ እንተተታሒዙ ንነባሪ እቲ ከባቢ ዝኾነ ህዝቢ ብዓይኒ ቀለብ እኹል እዩ
- ዋላ ምስ ኩሉ ፀገማት፤ ኣብዚ ሰዓት እዚ ልዕሊ ፍርቂ ናይ ኢትዮጵያ ቀረብ ናይ ፀብሒ ጥራምረ (ዓተር፤ ዓልቋይ፤ እንጣጢዕ ወ.ዘ.ተ) ካብ ትግራይ ዝርከብ እዩ፤
- ናይ 2006 ዓ.ም ፀብዓብ ብሄራዊ ባንክ ሃገርና ከምዝሓብሮ ትግራይ ምንጪ ልዕሊ 24 % ሸርፊ ወጻኢ ኢትዮጵያ እያ- እዚ ድማ ካብ ሰሊጥ፤ ዕጣን፤ ወርቂን ካልኣት መዓድናትን ዝተረኸበ እዩ፤ እቲ ቐፅሪ ብብዓመቱ እናወሰኸ እዩ ከይዱ፤
- ናይዛ ሃገር ቀንዲ ናይ ወፃኢ ሸርፊ ምንጪ ዝኾነ ኣብ ወጻኢ ሃገራት ዝነብሩ ትውልደ ኢትዮጵያውያን ናብ ቤተሰቦም ዝልእኹዎ ገንዘብን (remittance) ኣብ ዓዶም ዘንቀሳቕሰዎ መዋእለ ንዋይን እንትኸውን ኣብ ሞንጎ ተጋሩ ካብ ወለዶ ናብ ወለዶ እናተሰጋገር ብዝመፀ ጥቡቕ ቤተሰባዊነትን ናይ ምትሕግጋዝ ባህሊን ምኽንያት ቀንዲ ምንጪ ሬሚታንስ ኢትዮጵያ ተጋሩ እዮም፤ ቀሊል ሃፍቲ ድማ ኣይኮነን፤
- ልዕሊ እዚ ኹሉ ድማ ትግራይ ህዝቢ ትግራይ ዝብሃል ናይ ስልጣን፤ ናይ መንግስትነት ናይ ብዙሓት መዋእላት ዓብዪ ልምድን ባህልን (Vast experience of civilization, governance, and state-formation) ዘለዎ ናይ ኩሎም ሃፍትታት እቲ ዝዓበየ ሃፍቲ ኣሎ፡፡ እዚ ህዝቢ ኣሸንኳይዶ ኣብቲ ናይ ስልጣን ጫፍ ኣብ ዝበፀሐሉ እዋንስ ኣብቲ ተዳኺሙ ዝተብሃለሉ እዋናት እውን መራሒ፤ ኣላዩ፤ ኣንፈት ሓባሪ፤ ባሕሪ ዘሻግር ሙሴ እንትረክብ ክበፀሐ ዝኸእል ናይ ምዕባለ፤ ዕቤት፤ ብልሒ ጫፍ ብተደጋጋሚ ኣመስኪሩ እዩ፡፡

ወ.ዘ.ተ....

2: ትግራይ ካብቲ “ኣይኩናት ኣይሰላም” ዝብሉዎታ ቀዋሚ ናይ ኩናት ሃዋህው ክትወፅእ ይግባእ፤ እዚ ህዝቢ ብሰንኪ እዚ ምስ ምንኣስ ሓዉ ን19 ዓመት ዝቐፀለ ሃዋህው ኩናት ካብቶም ኣብታ ሃገር ዘለዉ ውሱን ዕድላት ኢንቨስትመንት፤ ልምዓት እውን ተገሊፉ እዩ፤ ምስኡ ድማ ኣብ መዳያት ህንፀት

ዲሞክራሲ፣ ፍትህ፣ ነፃነት ሰናይ ምምሕዳር እውን ካብ ሃገሩን ካብ ጅምሩኡን እውን ንድሕሪት ተጎቲቱ እዩ። እዚ ህዝቢ ንገፃ ዓመት መዓስከር ወታደራት፣ ዘባ ኩናት ኮይኑ፣ ናይ ሰላምን ርግኣትን ኣየር ጎዲሉዎ ኣሎ፤ ምልሻ ትግራይ ማሕረስ ገዲፉ ዘብዒ ይሓድር ኣሎ። እዚ ህዝቢ ብሰንኪ እቶም ተደራረብቲ ውሽጣዊን ደጋዊን ማሕለኻታት ደቁ ምሕብራብ ኣብዮዎ ፎቓዶ ባሕርን ሸንጥሮን ይተርፉ ኣለዉ። ክልቲኡ ደቁ ሓደ ማህፀን ሓው ህዝቢ ብሰንኪ እዚ “ኣይሰላም ኣይኩናት” ዝብሉዎ መወዳእትኡ ዘይፍለጥ ፍሹል ፖሊሲ ኢህወዴግ ከምዘፈሸለ ተኣሚኒሉ ካልእ ብዝሰርሕ፣ ናይዞም ህዝብታት ቃንዛ ቀኒሱ ዘላቂ ረብሓ ብዘረጋግፅ ፖሊሲ ክትካእ ኣለዎ፤

3: ትካላት ት.እ.ም.ት ብተግባር ካብ ዋንነት ህ.ወ.ሓ.ት ወጺኦን ናብ ዋንነት ህዝቢ ትግራይ ክምለሳ ኣለወን። ህዝቢ ትግራይ ብተግባርን ብመዝገብን ወናኒ እዘን ትካላት ክኸውን ኣለዎ። እዘን ትካላት ብገንዘብ ተገቢጠን፣ ብመልክዕ ኣክሱን ማሕበር መላእ ሓፋሽ ህዝቢ ትግራይ ክውንነን ኣለዎ። ዝተወሰነ ኣክሱን ድማ ንዓባይቲ ሰብ ሃፍቲ ብምሻጥ ሃፍቲ እዘን ትካላት ምዕባይን ተሓታትነት ዘለዎ ምሕደራ ምርግጋፅን ይከኣል። ኣብቲ ምሕደራን ድማ ብቐጥታ ካብ ህዝቢ ዝተመረፁ ተወከልቲ ይሳተፉ።

4: ኣብ ትግራይ ንኢንቨስትመንት ጥጡሕ ዝኾነ ኩነታት፣ ንኢንቨስትመንት ሓንጎፋይ ኢሉ ዘተኣናግድ ቢሮክራሲ ብምፍጣር ትግራይ ማእኸል ስሕበት ኢንቨስትመንት ምግባር ቀጺሉ ዝመፅእ እዩ። እዚ ምስቲ ኣብ ልዕሊ ሞት ፖሊሲ ኣይ ሰላም ኣይ ኩናት ዝፍጠር ጥጡሕ ናይ ሰላም ኣየርን ቅርበት ወደብን ተደምሚሩ ትግራይ ብሓቂ ማእኸል ስሕበት ኢንቨስትመንት ክገብራ እዩ፤

5: ብሸርክና ውልቀ ሰብ ሃፍቲ፣ ብማሕበራት፣ ተጋሩ ሰብ ሃፍቲ ምስ ናይ ህዝቢ ትካላት (ሓዚ ናይ ህ.ወ.ሓ.ት ዘለዎ ትካላት ት.እ.ም.ት ማለተይ እዩ) ብዝገብሩዎ ሸርክና ምጥያሽ ንግዳዊ ሸርክናታት፣ ዓባይቲ ኣፍረይቲ ኢንዱስትሪታት፣ ኮርፖሬሽናት ዋና ናይቲ ኢኮኖሚያዊ ምንቅስቃስ ዋና ዋኒን እዩ። ዝርዝር ትልሚ ብሰብ ሞያ ዝዳሎ ይኸውን፤

6: ትግራይ ንዕቤት ዘፈር ቁጠባ ቱሪዝም ዘለዎ ዓብዩ ዘይተነኸኦ ዕድል፣ ዘለዉዎ ሰብ ሰራሕን ተፈጥሮኣዊን ፀጋታት ኣብ ግምት ብምእታው ንዕቤት እቲ ዘፈር ባይታ ጥጡሕ ባይታ ዘንጽፍን፣ ድሓር እቲ ዘፈር ምስ ዓብዩ ድማ እቲ ዘፈር ዝሓቶ ድሌት ዘማልእን ዘፈር ግልጋሎት ወሃብቲ (service industry) ክዓቢ፣ ደረጃኡም ዝሓለወ ሆቴላትን ሎጃትን ክህነፁ ኣድላዩ ይኸውን፤

7: ኩልና ድማ ኣብ ሓደ ነገር ክንረዳዳእ ይግበእና፤ ከምቲ እንዕዘቦ ዘለና ኣብ 21 ክ/ዘመን ቀንዲ መሰረት ምዕባላ ሕብረተሰብ ምዕባላ ኢንዱስትሪ፣ ምዕባላ ሳይንስን ቴክኖሎጂን እምበር በዝሒ ተፈጥሮ ሃፍቲ ኣይኮነን። ተጠላቢ ዝኾነ ኢንዱስትሪያዊ ፍርያት ይሃልኻ እምበር ገዛኢ ኣይስኣንን። ኣብ ልምዓት ሕርሻ ግን እቲ ዝኸበደ ፈተና ምህርቲ ኣፍሪኻ ገዛ/ዓዳጊ ምርካብ እዩ። ዙምባብዌ ውሱን መሬት ካብ ፀዓዳ ኣሕዲጋ ንፀለምቲ ምስ ኣከፋፈለቶም ዘጋጠማ ቀንዲ ፈተና ብፍላይ ሃገራት ኣውሮፓ ተማኺረን ምህርታ ኣይንዕድገክን ምባለን እምበር መጠን ምህርቲ ምቕናሱ ኣይነበረን። ብፍላይ እቲ ኣዕርያ እትተኣማመነሉ ናይ ትምባኽ ምህርቲ ኩሎም ናይ ሲጋራ መፍረይቲ ኩብንያታት (ብዓል ማርላሮ) ብፅዕንቶ ሃገራት ኣውሮፓን ኣሜሪካን ምግዛእ ኣቋሪጾም፤ ኢኮኖሚ ዙምባብዌ ድማ ተሃሰዩ፤ ኣብ ዓለም ተራእዩ ዘይፈልጥ መጠን ኢንፍሌሽን ተራእዩ፤ ናይ ሕርሻ ምህርቲ ኩልጊዜ ኣብ ሰናይ ፍቓድ ዓደግቲ ዝድረትን ዘዩተኣማምንን ዓውዲ እዩ፤ ኣብ ዘፈር ኣፍረይቲ ኢንዱስትሪ ግን ፅቡቕ ምህርቲ ኣፍሪ እምበር ዕዳጋ ሕቶ ኣይኸውንን፤ ጽሬት ዘለዎን ተወዳዳሪይን ዝኾነ ናይ ኢንዱስትሪ ፍርያት ኣብ ዝኾነ ክፍሊ ዓለም ገዛኢ

አለዎ። ስለዚህ ሃፍቲ ተፈጥሮ አለና ኢልካ ከትምህርት አይትክእልን፤ ኣብ ዓለም ዝበለፀ ተወዳዳሪ ዝገብረካ ብሉፃት ናይ ፋብሪካ ምህርትታት እንተቐረብካ እዩ። ስለዚ ኩሉ ትኹረት ትግራይ ምዕባላ ኢንዱስትሪ ምርግጋፅ ክኸውን አለዎ።

8: ኩሉግዝ ምስዚ ጎኒ ጎጎኒ ክኸይድ ዘለዎ ኣብ ትምህርቲ፣ ኣብ ህንፀት ወለዶ ዝግበር ጥንቃቄ ዝመልኦ ትኹረትን ኢንቨስትመንትን እዩ። “Education Made us what we Are” እዩም ልዕሊ ዝኾነ ነገር ትኹረት ዘድልዮ ጉዳይ ፅሬት ትምህርቲ ብምምሕያሽ፣ ብፍላይ ድማ ኣብ መዳይ ሳይንስን ቴክኖሎጂን ተዋሳኒትን መራሕትን ዝኾኑ ብቐዓት ምሁራት ምፍጣር ናይ ኩሉግዝ ኣንፈት ትኹረትና ክኸውን ዘለዎ እዩ።

9: ህንፀት ድልዱላት ትካላት (strong institutions)፣ ህንፀት ብዙሕነትን ኣፈላላይ ሐሳብን ዘተኣናግድ ዲሞክራሲ (participatory, multi-party democracy)፣ ምርግጋፅ ፍትሒን ነጻነትን፣ ናይ ተሓታትነት መስርሕ። ዘይማዕበለ ዲሞክራሲ፣ ብግዕዝይናን ክራይ ኣካብነትን ዝተወረረ ቢሮክራሲ፣ ኣብ ውልቀ ሰበ-ስልጣን ዝንጥልጠላን ትካላዊ ጥንካረን ነፃነትን ዘይብለን ልሙሳት ትካላት መንግስቲ ሒዝካ፣ ተሓታትነት እንተዮንገሰካ፣ ፍትሒ እናዛባዕኻን ነፃነት ደቂ ሰባት ዓፈንካን ብዛዕባ ስሉጥን ዘላቂን ምዕባላ ሃገር ክትሓስብ ኣፀጋሚ እዩ። ስለዚ ኣብዚ ዓብዱ ትኹረት ሂብካ ምስራሕ የድሊ።

ዘፅኣት (ዶ/ር)- መቐለ